

WONEN

5 februari 2017

Voorgangers: Henk Baars (overweging) en Cock Verdonk

Lezing: Kronieken 28:10-20

Overweging

Huis en thuis vertegenwoordigen belangrijke psychologische, sociale en spirituele waarden. Ze hebben ook met mijn identiteit te maken, met mijn gevoel van verbondenheid en waar ik 'thuishoor', wie ik ben.

Bijbelse nomaden spanden bij aankomst op een nieuwe woonplaats hun tent uit riepen de naam van Jahweh aan en baden om zijn aanwezigheid onder hen: 'Hij weze aanwezig, Hij doe zijn gelaat lichten in ons midden. Hij doe zijn kracht gelden, Hij weze er!' De spiritualiteit van de nomadische wooncultuur is een tentgemeenschap, waar men elkaar persoonlijk aanspreekt, zorg heeft voor vergeving en verzoening. Zo behoort de bijbelse nomadenspiritualiteit aan een spirituele woning, met God als de Aanwezige in hun midden.

En dan wij.

Wat gewoon is bergens we in onze woning. Daar is het veilig en daar zijn wij veilig omdat we er omgeven zijn met wat vertrouwd en gewoon is. De schilderijen van mijn vader, de klok van mijn moeder, dat getik waar iedereen gek van wordt, behalve ik enz. Een huis wordt woning, naarmate we kunnen wennen aan wat het bevat aan ruimtes en hoekjes, gebruiksvoorwerpen en hebbedingetjes, sferen en geuren, geluiden en licht val. Bij de een is alles wit en bij de ander is het van alles wat en toch stijlvol en alles wat er tussen zit. Dat toe-eigenen in gewenning is een geraffineerd en complex proces, vol verleidingkjes en uitdagingkjes. Zal ik dat hier hangen? Zal ik dat daar neerzetten? Mijn moeder was zo'n type dat ze ongeveer iedere maand haar piepkleine ouderenwoning totaal veranderde. Loodzware meubels stonden dan ineens weer heel ergens anders als je op bezoek kwam. Heel langzaam schoof ze dan met de meubels en daar deed ze soms dagen over. Het ging en gaat dan steeds om de koestering van het gewone en bezwering van wat dreigt of zelfs maar dreigend lijkt.

Voor het slapen gaan hoor je graag nog een verhaaltje. Dat verhaaltje mag best spannend, zelfs griezelig en eng zijn. Want, erna alleen gelaten in bed weet je dat je niet alleen bent in het donkere bos of op de kale berg uit het verhaaltje, maar dat je in je eigen bed thuis ligt.

De woning is het intieme hart van de wereld, de plek waar voortdurende zorg en toewijding en in cultuur brengen de personen die er in wonen tot vervulling brengen. Je hebt die intimiteit nodig, maar we laten ons ook graag bekijken. Wij Hollanders laten de gordijnen vaak open staan. Je kijkt dwars door de huizen heen, daar hoeft je bijvoorbeeld bij onze Belgische burens niet om te komen. Potdicht. Wij vinden het heerlijk om bij elkaar naar binnen te kijken. Zijn we dan ook open en gastvrij? Nou heel dikwijls niet. Dus dat etaleren wat je hebt duidt misschien op behoefte aan identiteit, want datgene wat je laat zien in je woning ben je niet durf ik te zeggen. Het geeft aan wat je wil zijn.

Toen ik naar het kleinseminarie ging leerde ik wel wat heimwee was. Het was nu eenmaal een strak internaatsverband waarbij je ineens op jezelf werd teruggeworpen. Er waren jongens om mij heen die het al na een nacht niet volhielden en snikkend op de bus weer naar huis werden gezet. Ik niet, maar toch was het er zo nu en dan. Het verweermiddel daartegen was dat ik sommige aspecten van thuis ging kopiëren. Je kamertje inrichten als of het op thuis leek. Ik ging pijproken wat mijn vader ook deed. De vertrouwde lucht en nog tal van andere dingetjes die ik ophing of neerzette. Ik reconstrueerde eigenlijk het verloren thuis en daar deed ik het mee. Het is een overlevingskunst die me nooit meer verlaten heeft.

En zo ook natuurlijk het bouwen van een tempel. Een grote reconstructie van het weten ooit aangeraakt te zijn door de Heer. Gevoeld als een opdracht om een tempel te bouwen en de duizenden en duizenden kerken die in die reconstructie van wat ooit bedoeld was daarna zijn opgebouwd. Elke kerk is misschien wel het gemis als realisering van een overvloed aan betekenis. Het binnengaan van een kerkgebouw kan die merkwaardige mengeling van gevoelens geven die van heimwee, ooit gemis, ontzag, traditie en sacraliteit. Je bent er niet werkelijk mee in aanraking, maar het wordt als het ware opgeroepen. Je kunt het ruiken, door de wierook ruikt het of stinkt het naar God, zoals ik wel eens zeg. En het toneelstuk dat Klaas Bruins aan het einde van de viering zal toelichten (eerst zien dan geloven) gaat op veel van die aspecten op een geweldige manier in. Ik kan mij voorstellen dat als wij op zo'n leeftijd we niet meer hier fysiek naar toe kunnen en Jan Hulsbergen (onmogelijk om voor te stellen) en iedereen allang vervangen is, je heimwee krijgt. Dat je het idealiseert. God wat konden we toen de sterren van de hemel zingen. Wij weten dan op dat moment, als het ooit komt wat het geluk van het weldadige wonen is, of deze plek. De geborgenheid die het geeft en de spiritualiteit. Heimwee betekent smart om het verloren huis, maar die smart is de drijfveer voor de verbeelding om het teloor gegane huis te hervinden en de restaureren. Die tempel moet steeds opnieuw worden opgebouwd en dat kan niet zonder bouwplan. En als ik zo'n woord laat vallen haken velen af, want we gaan toch hier geen bouwplan behandelen. Dat is voor de technici en dat ben ik niet. Daar is niets spiritueels aan zeggen we dan. Al die maatverhoudingen. Maar dan vergissen we ons misschien. Je ziet dat Kronieken veel aandacht besteedt aan het bouwplan en alles wat nodig is voor het bouwen. Het moet allemaal kloppen. Het is misschien de spiritualiteit van de andere hersenhelft, maar die is er wel degelijk. Bouwen, zwoegen, alles passend krijgen. Het doorzettingsvermogen dat daarbij hoort. De volharding van die arbeid. Alles wat een vakman maakt. Dat bouwen is eigenlijk wonen. Het bouwen is steeds wat we doen.

Dat restaureren van die heilige herinnering fascineert me. De rituelen die we uitvoeren, brood en wijn. Steeds maar weer die herhaling. Dat gaat erg ver terug en zit ergens in onze genen bijna ingebakken. De heilige reconstructie. Wij doen het hier op deze wijze, maar velen doen het door het schrijven van een dagboek of een biografie of een terugblik of het groots vieren van je verjaardag. Feestelijke reconstructie en bepaling van jezelf en je natuurlijke omgeving.

Tot slot is er natuurlijk de wereld in concentrische cirkels om ons heen. De daklozen die nog steeds in wild geurende slaapzalen moeten slapen of nog erger. Ik was op de demonstratie op het Malieveld van de week. De woede om het feit dat mensen niet terug kunnen naar hun huis en de angst dat door een verandering van orde je aangetast kan worden in de intimiteit van je huis, je lichaam, je afkomst, dat niets meer geldt als waarde. Wat is het tegengif? Dat is eigenlijk eenvoudig. Rechtop uiting geven aan datgene wat in je leeft. Je intuïtieve rechtvaardigheidsgevoel laten spreken en niet voor jezelf houden. Als je maar iets bespeurt dat je uit balans brengt doet denken, wat een uitspraak, daar iets van zeggen. Maar vooral de redenen van de bevroren woede waar populistische gebruik van maken bespreken en de onmogelijke verschillen oplossen, zo goed als binnen jouw bereik ligt. Ach, het is eenvoudig. Waarom wonen mensen soms in een kast van een huis en in Moerwijk in een vochtig piepklein flatje. Dat soort verschillen zijn ontplofbaar. De overduidelijke discriminatie op de arbeidsmarkt voor migranten met de verkeerde naam. Nu ja ik hoef het politieke debat niet over te doen.

Wel lees ik graag tot slot een gedicht van Rutger Kopland

Onder de appelboom

Ik kwam thuis, het was
een uur of acht en zeldzaam
zacht voor de tijd van het jaar,
de tuinbank stond klaar
onder de appelboom

ik ging zitten en ik zat
te kijken hoe de buurman
in zijn tuin nog aan het spitten
was, de nacht kwam uit de aarde
een blauwer wordend licht hing
in de appelboom

toen werd het langzaam weer te mooi
om waar te zijn, de dingen
van de dag verdwenen voor de geur
van hooi, er lag weer speelgoed
in het gras en verweg in het huis
lachten de kinderen in het bad
tot waar ik zat, tot
onder de appelboom

en later hoorde ik de vleugels
van ganzen in de hemel
hoorde ik hoe stil en leeg
het aan het worden was

gelukkig kwam er iemand naast mij
zitten, om precies te zijn jij
was het die naast mij kwam
onder de appelboom, zeldzaam
zacht en dichtbij
voor onze leeftijd